

Bedrijfsplan begraafplaats Tongerseweg

Gemeente Maastricht, 8 februari 2018

Gereviseerde versie: In de oorspronkelijke versie van het bedrijfsplan staat dat bij de entree aan de Planetenhof een parkeervoorziening wordt gerealiseerd. Dat is niet het geval. De nieuwe entrees worden alleen toegankelijk voor voetgangers. Het parkeren langs de Javastraat wordt geoptimaliseerd

Gemeente Maastricht

Projectnaam	Bedrijfsplan gemeentelijke begraafplaats Tongerseweg	Ruimte Leefkwaliteit & Wonen	Gemeente Maastricht
Projectnummer / versie	2018-08-02	Contactpersoon	E. Kaptein
Documentnummer	Collegenota nr.	Auteur(s)	M. van Haren
Onderliggende stukken	Raadsvoorstel nr.		R.Otten
	Bedrijfsvoering scan (Kybys)		C. Remeijers
	Benchmark (Kybys)		R. Valkeman
	Beheerplan (TerrAspect)		V. Wijdeveld
	Bijlage met financiële gegevens		E. Kaptein (eindredactie)
Datum	8 februari 2018 Patrick Bogers		
Foto omslag	Fotografie		

Inhoudsopgave

- 1. Inleiding**
- 2. Visie**
- 3. Maatregelen**
 - 3.1 wegwerken van achterstallig onderhoud**
 - 3.2 omvormen en vervangen van het groen**
 - 3.3 inbreiding van het areaal reguliere graven**
 - 3.4 uitbreiding van het productenaanbod**
- 4. Functioneel/ruimtelijke vertaling**
- 5. Investerings en exploitatie**
- 6. Bijlage**

1 Inleiding

De gemeente Maastricht is eigenaar van de begraafplaats Tongerseweg nr. 292 en exploiteert deze als openbare instelling. De gemeentelijke begraafplaats behoort tot de oudste algemene begraafplaatsen van Nederland en stamt uit het begin van de 19e eeuw. De begraafplaats is opgericht in de tijd van de Franse bezetting en is sindsdien fasegewijs uitgebreid tot de huidige grootte van 12 hectare met meer dan 10.000 graven. De begraafplaats kent een grote variatie aan tijdsbeelden, welke allemaal gevat worden binnen een strak rechthoekig geordend stramien. Een deel van de begraafplaats, waaronder de omheining en enkele grafmonumenten, heeft de status van beschermd Rijksmonument. Daarnaast heeft de begraafplaats met meer dan duizend bomen ook een belangrijke lokale groenfunctie.

In de afgelopen twee eeuwen zijn op de Tongerseweg veertigduizend Maastrichtenaren begraven: ouders en kinderen, gouverneurs en burgemeesters, schilders en schrijvers, soldaten en oorlogsslachtoffers, notabelen en armen, etc. De begraafplaats bekleedt hiermee een prominente plek in de geschiedenis van de stad. Het biedt een laatste rustplaats voor alle Maastrichtenaren met alle mogelijke geloofs-overtuigingen, wat zich onder andere uit in grafvelden voor Protestanten, Katholieken, Joden en Moslims. Daarnaast zijn er aparte grafvelden voor kinderen en ongedoopte pasgeborenen, het zogenaamde Engelenveld.

Door de rijke geschiedenis, ruimtelijke kwaliteit en groenfunctie heerst er een bijzondere sfeer op de begraafplaats. Zo is de Tongerseweg naast een plek voor begraven, als bezorging en gedenken ook een plek voor een ieder die in een rustige omgeving wil genieten van de levende natuur, geïnteresseerd is in de aanwezige flora en fauna, cultuurhistorische monumenten en funerale kunst.

In de afgelopen decennia en met name in de afgelopen jaren, is er een terugloop in het aantal lijkbezorgingen waarneembaar en is het negatief financiële resultaat op de begroting van de begraafplaats een terugkerend discussiepunt in de gemeenteraad. Voornaamste oorzaak is de forse terugloop van het aantal ter aardestellingen. Het merendeel (ruim 70%) van alle uitvaarten vindt tegenwoordig plaats via crematie en dat percentage blijft toenemen. Deze trend zet de exploitatie van de begraafplaats onder druk, ook omdat de omvang ervan veel te groot blijkt. Onderzoek wijst uit dat in de nabije toekomst met de helft van de huidige oppervlakte en van het aantal graven kan worden volstaan. Ook het feit dat de begraafplaats een rijksmonumentale en dus beschermde status heeft, werkt kostenverhoging in de hand. Doordat de onderhoudskosten zo zwaar op de exploitatie drukken zijn veel grootschalige onderhoudstaken in de afgelopen jaren uitgesteld. Zo zijn grote delen van de paden en het bomenbestand aan vervanging toe. Verder uitblijven van investeringen zal leiden tot een teloorgang van de bijzondere ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast levert de gemeentelijke begraafplaats slechts een beperkt aantal producten, terwijl de wensen op de uitvaartmarkt steeds meer divers worden. De begraafplaats aan de Tongerseweg moet zich voorbereiden op een uitbreiding van het producten- en dienstenpakket om tegemoet te komen aan de wensen van de burgers. Bovendien moet er met de verwachte komst van een eerste crematorium in Maastricht voorkomen worden, dat behalve de verminderde inkomsten uit begravenissen nu ook de as bijzettingen verder terug zullen lopen.

Op basis van de bovengenoemde probleemstelling is door het gemeentebestuur besloten een bedrijfsplan op te stellen met als doel een toekomstbestendige begraafplaats te realiseren, die zoveel mogelijk kostendekkend is. De uitdaging is een visie te ontwikkelen, waarbij de gemeente zelf investeert in het wegwerken van achterstallig onderhoud, delen van de begraafplaats saneert en tegelijk nieuwe kansen in de uitvaartmarkt benut. Daarvoor zal draagvlak moeten worden gecreëerd onder de bevolking van Maastricht en in de directe omgeving van de begraafplaats. Als basis voor dit bedrijfsplan zijn de beleidsuitgangspunten gebruikt die door het college van B&W op 24 mei 2016 zijn vastgesteld en geactualiseerd in de raadsinformatie brief van 22 februari 2017.

Uitgangspunt van het bedrijfsplan is de visie om de begraafplaats om te vormen in een multifunctioneel rouw- en gedenkpark. Als randvoorwaarden hierbij kunnen worden genoemd:

- Het wegwerken van het achterstallig onderhoud aan de paden- en groenstructuur.
- Het omvormen en vervangen van groenvoorzieningen om de onderhoudskosten te verminderen.
- Het behouden van het monumentaal gedeelte.
- Het gefaseerd verkleinen van het areaal voor reguliere graven.
- Het versterken van het natuurlijk karakter door toevoeging van de functies 'natuurlijk' begraven en 'herdenkingsbos'.
- Het versterken van het openbaar karakter en de functie van wijkpark.
- Het accommoderen van passende culturele activiteiten en evenementen.
- Het optimaliseren van het personeelsbestand/behouden van het huidige aantal fte's.
- En vooralsnog niet verhogen van de begraaftarieven tot minimaal 2020.

Op basis van de in 2015/16 uitgevoerde "Bedrijfsvoeringscan Begraafplaats Tongerseweg", is duidelijk geworden dat een volledig kostendekkende exploitatie niet realiseerbaar is, (alhoewel in de nieuwe centrale financiële begroting 2017 - 2020 de gemeentelijke overheadkosten niet meer op de afzonderlijke producten worden doorbelast, wat een aanzienlijk verschil uitmaakt). Doel is in ieder geval om vanuit de bestaande kwaliteiten in te zetten op een toekomstbestendige begraafplaats, waarvan de kostenbeheersing een belangrijk deel uitmaakt. In hoofdstuk 5. Investing en Exploitatie wordt dit in tabel 2. nader toegelicht.

Gestart werd met het (groen)onderhoud op de begraafplaats. Hiervoor is een nieuw groenbeheerplan opgesteld, waarbij alle beheerscategorieën op de begraafplaats zijn onderzocht. Door vervanging van versleten paden, meubilair en groenvoorzieningen en door omvorming naar meer extensief te beheren groen, kunnen de onderhoudskosten worden gereduceerd. Voorwaarde daarbij is dat de gemeente eerst investeert in het wegwerken van het achterstallig onderhoud en dat de tijdelijk hogere onderhoudskosten van de nieuwe aanleg in de begroting worden verdisconteerd. De resultaten van het groenbeheerplan zijn opgenomen in het bedrijfsplan en verder uitgewerkt in de financiële overzichten van hoofdstuk 5.

Om inzicht te krijgen in de eisen die worden gesteld aan een multifunctioneel rouw- en gedenkpark zijn de ideeën verwerkt van alle mogelijke betrokkenen. Zo zijn medewerkers van Stadsbeheer en Ruimte/B&O, uitvaartverzekeringsmaatschappijen, studenten van Hoge School Zuyd, begrafenisondernemers en beheerders van bijzondere begraafplaatsen geconsulteerd bij de opstelling van dit bedrijfsplan. De cultuurhistorische en monumentale waarden van de begraafplaats, zoals geformuleerd door het Monumentenhuis Limburg in hun adviesrapport van 2002-2004, zijn uiteraard als randvoorwaarden meegenomen bij de ontwikkeling van een nieuw multifunctioneel rouw- en gedenkpark.

Om de begraafplaats aan de Tongerseweg weer toekomstbestendig te maken, zullen in de komende jaren diverse financieel onderbouwde maatregelen doorgevoerd moeten worden. In hoofdstuk 2 van dit rapport wordt de visie beschreven en in hoofdstuk 3 de maatregelen, die bijdragen aan het gezonder maken van de exploitatie van de gemeentelijke begraafplaats. Zoals daar zijn de aanleg van een nieuw herdenkingsbos, nieuwe asbestemmingen, een uitbreiding voor Armeense - en Islamitische graven, de verhoging van kwaliteit van de kinderbegraafplaats, extra ruimte voor beeldende kunst en de omvorming van het groen, in meer extensief te beheren (natuurlijk) groen. Al deze maatregelen krijgen een ruimtelijke en functionele vertaling in hoofdstuk 4, waarna de investering en exploitatie hiervan aan de orde komen in hoofdstuk 5. Alle verdere getalsmatige onderbouwingen zijn tenslotte opgenomen in de bijlagen van dit rapport.

2. Visie

Door de verandering van wensen en behoeften in onze samenleving ten aanzien van de lijkbezorging, voldoet het huidige productaanbod op de begraafplaats Tongerseweg niet langer aan de eisen van deze tijden en vormt het een te smalle basis voor een duurzame exploitatie. Daarom is gezocht naar mogelijkheden om deze uit te bouwen tot een meer solide basis, waarmee de begraafplaats weer aan de toekomstige behoeften van de burgers voldoet en zo veel mogelijk kostendekkend wordt.

In de afgelopen decennia is er een trend waarneembaar waarbij begraafplaatsen zich ontwikkelen tot meer multifunctionele parken, waarin een diversiteit aan begraaffuncties is geïntegreerd, opdat respectvol, waardig en stijlvol afscheid kan worden genomen van nabestaanden. Naast meer aandacht voor individuele rouwverwerking is daarbij ook ruimte voor culturele evenementen en kan het park fungeren als een gezamenlijke ontmoetingsplek. Op deze multifunctionele rouw – en gedenkparken is er naast het traditionele begraven, cremen en herdenken ook plaats voor bezinning, natuurbeleving, cultuur en historie. Vanuit de wettelijk plicht die een gemeentelijke begraafplaats heeft en vanuit het belang van de burgers van Maastricht, kan ook de begraafplaats aan de Tongerseweg op deze wijze een passend perspectief bieden. Een dergelijke doorontwikkeling wordt mede ondersteund door de specifieke ruimtelijke kwaliteiten van de begraafplaats, zoals de grootte, de ligging in de stad en het monumentale karakter. Bovendien vergroot dit het aantal diensten waardoor het aanbod beter aansluit op de vraag en tegelijkertijd nieuwe doelgroepen worden aangetrokken. Dit zal leiden tot een intensiever gebruik van de begraafplaats en nieuwe inkomsten genereren. Als de begraafplaats deze transitie doormaakt, heeft dat immers een positief effect op de kosten/baten verhouding en krijgt het ook een sociale meerwaarde uit oogpunt van cultuurbeleving en bezinningstoerisme.

Om een omgeving te creëren die zowel ruimte biedt als plek voor individuele rouwverwerking als voor collectieve ontmoetingen, zijn er de nodige aanpassingen nodig. Deze aanpassingen hebben enerzijds als doel de diversiteit aan functies te vergroten en anderzijds de al aanwezige sterke kanten van de begraafplaats beter te benutten.

Om de exploitatie van de begraafplaats weer gezond te maken dienen primair de onderhoudskosten te worden verlaagd. Dit gebeurt door een omvorming van het groen en extensivering van het beheer, dat wordt bewerkstelligd door de traditionele begraafplaats te verkleinen en tegelijk een meer natuurlijk karakter te geven. De natuurbeleving en het duurzame karakter van de bedrijfsvoering sluiten beter aan op de veranderende vraag vanuit de samenleving/markt. Een en ander zal leiden tot meer vrijheid van inrichting, meer ruimte voor individuele wensen en meer aandacht voor collectieve gebruiksvormen van de begraafplaats.

Hoogstwaarschijnlijk krijgt Maastricht binnenkort haar eerste crematorium binnen de gemeentegrenzen. Naast het bestaande crematorium Walpot in Eijsden zal er mogelijk op korte afstand nog een nieuwe voorziening bijkomen, (de Weerterhof in Meerssen). Steeds meer mensen kiezen voor crematie vanwege de sterk toegenomen individuele mobiliteit van onze samenleving. En omdat men zijn nabestaanden niet langdurig wil opschepen met de kosten van onderhoud van een graf. Blijft over dat men daarna nog wel een bestemming voor de as moet vinden, want 70% neemt die mee naar huis, waarna blijkt dat verstrooiing op een geschikte locatie geen sinecure is.

De overeenkomst die het gemeentebestuur met exploitant Monuta aangaat, houdt in dat de as van het nieuwe crematorium niet op La Grande Suisse, maar op de algemene begraafplaats aan de Tongerseweg wordt bijgezet of wordt verstrooid. Naast het bestaande strooiveld, wordt op verzoek van Monuta in de nieuwe uitbreiding een ruimere, meer natuurlijke weide voor dit doel ingericht. Want het bijzetten van de urn in een graf of columbarium neemt af in populariteit.

Een tweede voorziening voor deze groeimarkt, is de aanleg van een zgn. herdenkingsbos. Een herdenkingsbos voorziet in de behoefte van eeuwige grafurst, zonder het bijkomend nadeel van langdurig

onderhoud en is in dat opzicht dan ook een gewilde optie. De geboden oplossing voor Maastricht is formeel gelegaliseerd en de as die wordt verstrooid in het plantgat van de boom, symboliseert de terugkeer van de overledene in de kringloop van de natuur. In tegenstelling tot een anoniem en verlaten natuurgebied, biedt een herdenkingsbos aan de rand van de stad binnen de gewijde sfeer van een begraafplaats zo een waardevol alternatief. En de locatie is altijd terug te vinden aan de hand van de boom. (Onderzocht wordt nog of deze nieuwe exploitatievorm ook de bouw van een eenvoudig paviljoen mogelijk maakt, die fungeert als ontmoetingsruimte waar de namen van de overledenen op een plaatje zijn terug te vinden.) De anderhalve hectare aan de westkant van de algemene begraafplaats Maastricht, biedt een ruimte aan zo'n 1500 bomen, die met elkaar kunnen uitgroeien tot een bijzondere boomweide (of zelfs een arboretum) even gemêleerd als de Maastrichtse bevolking zelf. Door de aanleg en inrichting van het herdenkingsbos krijgt de algemene begraafplaats nieuwe, derde entrees voor voetgangers aan de kant van de Planetenhof.

Puntsgewijs worden de drie hoofdmaatregelen als volgt weergegeven:

1. Omvormen en vervangen
 - a. Wegwerken van achterstallig onderhoud (paden, meubilair en groenvoorzieningen).
 - b. Omvormen van onderhoudsintensief groen.
2. Uitbreiden van het areaal en tegelijk - deels - opheffen van reguliere graven.
3. Vergroten van het productenaanbod:
 - a. Uitbreiden van as bestemmingen;
 - b. Aanleg van een herdenkingsbos.
 - c. Uitbreiden van Islamitisch en Armeens begraven.
 - d. Opwaarderen van de kinderbegraafplaats.
 - e. Cultuurbeleving (evenementen, routes, kunst).
 - f. Gedeeltelijk omvormen naar meer natuurlijke vormen van begraven

3. Maatregelen

Conform de kaderbrief 2016 investeert de gemeente € 620.000 in het herstel van paden, nieuwe groenvoorzieningen, informatievoorzieningen en bewegwijzering. Als onderlegger voor deze investering vanuit het MJIP is een omvorming- en beheerplan opgesteld, op basis waarvan de volgende maatregelen worden uitgevoerd.

3.1 Wegwerken van achterstallig onderhoud

In het afgelopen jaar is er een beheerplan opgesteld voor de begraafplaats, (Rapport TerrAspect, 24 maart 2017). Daarbij zijn alle aanwezige te beheren elementen in kaart gebracht, geïnspecteerd op kwaliteit en gecategoriseerd. Daarmee werd zowel het achterstallig onderhoud inzichtelijk gemaakt, als wat er gedaan moet worden om alle elementen te laten voldoen aan de nieuw gestelde kwaliteitseisen. Op basis van de nieuwe inventarisatie- en inspectiedata, is er nu een curatief - en cyclisch onderhoud programma opgesteld, inclusief een totale budgettering van het beheer van de begraafplaats. De gehanteerde prijzen zijn marktconform; de kosten van het gemeentelijk beheer over de afgelopen jaren lagen hier onder.

Achterstallig onderhoud (budgettering 0-beurt Groenbeheerplan)

• Aanleg van extensief te beheren gras (inzaaien/renoveren)	€ 52.000
• Herstel van paden, aanbrengen nieuwe slijtlagen/asfalt	€ 299.000
• Vervanging van kapot en versleten meubilair	€ 12.500
• Bewegwijzering: vakaanduiding en algemene bewegwijzering	€ 41.500
• Watertappunten: vijf extra tappunten	€ 45.000

Renovatie

• Herstel bomenstructuur/coniferenaanplant grafvlakken	€ 75.000
• Vervanging coniferensingel zijde Javastraat door loofbomen	€ 25.000
• Vervanging hagen/afrastering	€ 35.000
• Herstel/vernieuwing buitenafrastering	€ 35.000

Totaal (incl. btw)	€ 620.000
---------------------------	------------------

3.2 Omvormen onderhoudsintensief groen

Om de onderhoudskosten van de aanwezige elementen op de begraafplaats te reduceren zijn diverse mogelijkheden onderzocht, met als resultaat het omvormen van gazon en (sier)beplantingen naar meer extensief te beheren gras. Dit werkt op de lange termijn kostenreducerend en versterkt het natuurlijk beeld van de begraafplaats. Het omvormen van deze beheergroepen vergt eerst een investering, in de zin dat de eerste 3 á 4 jaren de onderhoudskosten nog niet lager zullen zijn.

Tabel 1: Maatregelen omvorming:

	Winst per jaar omvorming	Kosten omvorming
Omvormen gazon naar schraal gras	€ 7.100	€ 28.000
Omvormen beplanting naar schraal gras	€ 10.500	€ 41.000
Totaal:	€ 17.600	€ 69.000

3.3 Inbreiding van het areaal

Op de begraafplaats is een overcapaciteit aan graven aanwezig. Het gaat hier om bijna de helft van 14.000 graven. Aan deze graven wordt geen geld verdiend maar wel onderhoud verricht. Het op termijn inbreiden van dit areaal kan een forse kostenbesparingen opleveren, maar is tegelijkertijd een gevoelig onderwerp, omdat grafvelden gesloten dienen te worden.

Het forceren van een inbreiding is geen optie, omdat de grafrechten op sommige plaatsen verleend zijn over een tijdsbestek van 20 jaar. Om in de toekomst inbreiding mogelijk te maken zijn al vanaf 2015 in de grafvakken AD t/m AM, AR en AW aan de noordzijde van de begraafplaats geen nieuwe graven meer uitgegeven, (zie onderstaande afbeelding). In deze vakken vinden soms nog wel bijzettingen plaats in reeds uitgegeven graven. Op basis van de periode van uitgifte en de ervaring dat ongeveer de helft van de nabestaanden kiest voor een verlenging van dit grafrecht, kan over ca. 20 jaar worden overgegaan tot het uit gebruik nemen van deze vakken. Uitgangspunt is het geleidelijk uit gebruik te nemen en vervolgens gefaseerd gesloten te verklaren. De betreffende vakken krijgen zo een steeds meer natuurlijk karakter en sluiten in functie en beeld geleidelijk aan bij het aangrenzend herdenkingsbos (HB) en strooiweide (ASB).

Afbeelding 1. Vakkenindeling begraafplaats Tongerseweg

Tabel 1: Graven in gebruik in te saneren gedeelte

Categorie	Vak	In gebruik	Beschikbaar	Overig	Totaal
Groen					
	AD	200	92	0	292
	AE	210	122	0	332
	AF	150	84	0	234
	AG	164	64	1	229
	AH	254	126	0	380
	AK	240	84	0	324
	AL	49	12	0	61
	AM	166	70	0	236
	AP	280	68	0	348
	AQ	139	27	0	166
	AR	326	78	0	404
	AW	60	0	0	60
Totaal		2.238	827	1¹	3.066

In de vakken AQ en AP wordt nog steeds actief begraven. Deze vakken zullen vanaf nu ook gesloten verklaard worden. Het aantal koopgraven in dit gedeelte (in totaal 100 stuks) zijn voornamelijk hoekpunten van de vakken, of liggen langs de hoofdpaden. Deze graven dienen vooralsnog behouden te worden. Het onderhoudsniveau blijft zo lang op CROW-B niveau.

3.4 Uitbreiding van het productenaanbod

Om de exploitatie te verbeteren wordt geïnvesteerd in verhoging van het productenaanbod. Hierbij worden zowel aanwezige producten opgewaardeerd als nieuwe producten toegevoegd. Daarbij is het van belang rekening te houden met toekomstige ontwikkelingen, zowel in de maatschappij als op de begraafplaats zelf.

3.4.1. Herdenkingsbos

Uit onderzoek naar nieuwe product/marktcombinaties, die zowel een cultureel- als economisch toegevoegde waarde hebben, komt de ontwikkeling van een herdenkingsbos naar voren. In een herdenkingsbos is het mogelijk om een boom aan te planten ter nagedachtenis van een dierbare, al dan niet in combinatie met het bijzetten van de as. Het grondoppervlak dat nu direct beschikbaar is voor de ontwikkeling van zo'n herdenkingsbos is bijna 1.5 hectare (vak HB, bovenstaande afbeelding). Op dit terrein is ruimte voor zo'n 250 grote bomen (in parkverband) tot ruim 750 kleine bomen (in bosverband). De functie van een herdenkingsbos voorziet in een behoefte binnen de (Eu)regio en kan een completer aanbod van dienstverlening mogelijk te maken. De introductie ervan blijkt een passende aanvulling om extra inkomsten te genereren voor het bekostigen van het onderhoud en het algehele beheer op de begraafplaats. Daarbij is het herdenkingsbos zelf onderhoudsarm te noemen in vergelijking met de huidige, meer intensieve onderhoudsverplichtingen. Een herdenkingsbos is bovendien goed te combineren met de nieuwe weide voor as verstrooiing, (vak ASB in bovenstaande afbeelding 1.) Het herdenkingsbos ontstaat geleidelijk met het aanplanten van herdenkingsbomen na iedere asbestemming, (zie voor een nadere toelichting op dit thema ook de bijlage van dit rapport).

Het aanbieden van natuurlijk begraven of een herdenkingsbos kan samenvallen met het voorgenomen extensiveren van beheer en onderhoud van (delen van) de begraafplaats. Door een weloverwogen beheerplan te maken dat aansluit op de intensiteit en het gebruik van (delen van) de begraafplaats kan een besparing worden bereikt op het beheer en onderhoud van het totale groenareaal. De gemeente kan hierbij aansluiten op de verwachting van de begraafplaatsgebruikers, in de zin dat die delen waarvan verwacht wordt dat ze altijd netjes en representatief zijn, dit ook zijn en blijven. Denk hierbij aan de entree, de oude hoofdassen en het monumentale gedeelte. Voor de delen die minder intensief bezocht of betreden worden, staat het functioneel te voeren extensiever beheer ten dienste van de verder te ontwikkelen natuurwaarden.

3.4.2. Begraven van overige religieuze bevolkingsgroepen

Het gedeelte op de begraafplaats dat gereserveerd is voor Islamitisch begraven begint vol te raken. Op dit moment zijn 91 van de 101 graven in gebruik. Jaarlijks vinden hier circa vijf begravingen plaats, wat betekent dat de gemeente nog twee jaar capaciteit beschikbaar heeft. Op basis van de ontwikkeling dat steeds meer Islamitische families ervoor kiezen om in Nederland begraven te worden, is het aannemelijk dat een stijgende lijn in deze behoefte zal ontstaan (*). Om in de toekomst hierin te kunnen voorzien, wordt het nog niet in gebruik zijnde perceel boven vak AV beschikbaar gesteld, (vak IG, afbeelding 1). Op basis van de oppervlakte van dit nieuwe vak (ca. 1.600m²) in verhouding met het reeds bestaande Islamitische grafveld (ca. 400m²) dat in 10 jaar vol is geraakt, wordt verwacht met dit nieuwe Islamitische gedeelte 30 jaar vooruit te kunnen. Andere bevolkingsgroepen die in aanmerking komen voor een eigen deel van de gemeentelijke begraafplaats, zijn de in de regio Maastricht woonachtige leden van de Armeense bevolkingsgroep. Hiermee is zojuist overeenkomst gesloten voor de gedeelten EE en FF. De inrichting van deze vakken zal aangepast worden in de zin dat er een nieuwe hagenstructuur wordt aangebracht, een Armeens kruis en opstelplaats voor de kist.

(*) Tien procent van de moslims laat zich begraven in Nederland (bron: *Islamic burials in the Netherlands and Belgium. Legal, religious and social aspects*, Universiteit Leiden, 2016). Veel moslims uit de eerste generatie laten zich begraven in het land van herkomst. De tweede en met name derde generatie staan vaak open voor een begrafenis in Nederland. Zij voelen zich meer verbonden met Nederland en minder met het land van herkomst van hun voorouders. Daarnaast komt uit dit onderzoek naar voren dat er meer oog moet zijn voor de verschillende moslimgemeenschappen. Sjiïeten en soennieten willen bijvoorbeeld graag een eigen veld. Een voordeel is dat de Nederlandse wetgeving veel mogelijkheden biedt om het begraven aan te laten sluiten op die van islamitisch begraven.

Drieënhalf procent van de bevolking in de regio Maastricht tussen 2010 en 2015 is moslim (CBS, december 2016). In Nederland is dat percentage vijf procent. De verwachting is dat de nieuwe generatie moslims merendeels kiest voor een begrafenis in Nederland en dat dat naar verwachting resulteert in een flinke groei de komende jaren. Vak AV voorziet in de nodige capaciteit.

3.4.3. Kinderbegraafplaats

Op de Tongerseweg is een afzonderlijk vak ingericht voor (ongedoopte) kinderen, het zogenaamde Engelenveld (vak E). In Nederland overleed 0,6% van de mensen onder de 15 jaar in 2016 (CBS, 2017). Dat zijn in de regio Zuid-Limburg 38 kinderen. Op dit onderdeel zijn de inkomsten relatief gering, maar de kwaliteit, uitstraling en bereikbaarheid van dit veld is niet optimaal. Gezien de beperkte uitgifte van kindergraven op de begraafplaats Tongerseweg, dient een investering in de kwaliteit hiervan gezien te worden als een publieke vorm van dienstverlening. Het is uiteraard geen optie om de kostendekkendheid op de begraafplaats te verhogen. De te nemen maatregelen betreffen een meer vriendelijk en uitnodigend karakter: opschonen terrein, aanbrengen van nieuwe beplantingen en kindvriendelijk meubilair.

3.4.4. Nieuwe initiatieven

Van oudsher kennen we op de gemeentelijke begraafplaats het zogenaamde familiegraf. In deze samengevoegde graven, die meestal als één geheel werden uitgegeven (bijv. in de vorm van een

grafkelder), werden meerdere generaties overledenen van één familie begraven. Op dit moment is in onze maatschappij een ontwikkeling gaande, waarbij men gedurende het leven met vrienden die men zelf uitkiest, een sterkere band ontwikkelt dan met de eigen familie. Familiegraven worden minder uitgegeven dan vroeger, maar een zgn. vriendengraf doet landelijk opgeld en kan ook voor Maastricht van betekenis zijn. De voorwaarden voor dit type graf, zijn immers niet anders dan die van een familiegraf.

Een andere, nog niet eerder besproken kans ligt in de combinatie van functies en voorzieningen. Zo bestaat de behoefte aan bijvoorbeeld een urnengrafveld, waarbij meer vrijheid heerst om op ruimere kavels beeldende kunst aan te brengen. Of waarin (als sierurn) of waaronder (als grafmonument) asbussen kunnen worden bijgezet. Op deze manier worden de bestaande columbaria gecombineerd met de functie van funerale kunst, cq. tot nieuwe vorm van lijkbezorging.

Tenslotte is er de mogelijkheid - die door de gemeente al geruime tijd wordt toegepast - om historisch waardevolle graven opnieuw uit te geven aan nieuwe rechthebbenden. Zij krijgen het recht om daar zelf begraven te worden, of om asbussen bij te zetten onder voorwaarde dat de oorspronkelijke cultuurhistorische waarde gehandhaafd blijft. Op deze manier wordt gezorgd voor nieuwe inkomsten uit oude graven, waarmee tegelijk de gemeentelijke onderhoudsplicht en aansprakelijkheid van oudere graven wordt geborgd.

3.4.5. Asbestemmingen

Het gedeelte op de begraafplaats dat gereserveerd is voor het verstooien van as heeft voorlopig voldoende capaciteit. In verband met de mogelijke komst van een crematorium naar Maastricht, worden gesprekken gevoerd met de initiatiefnemer Monuta om de asbestemmingen hiervan ook op de begraafplaats Tongerseweg te laten plaatsvinden. Als dit overeengekomen wordt, is het van belang dat er een extra strooiveld komt, vanwege het gevraagde meer natuurlijke karakter en de beperkte capaciteit van het reeds aanwezige strooiveld. Het gedeelte aan de zuidkant van de Trichterbaan zou hiervoor kunnen worden benut, (ic. vak ASB uit figuur 1). Samen met ook andere crematoria in de omgeving van Maastricht, worden momenteel de uitgangspunten en wensen ten aanzien van dit nieuwe strooiveld onderzocht.

Steeds meer mensen kiezen voor cremeren in plaats van begraven. In Nederland laat 63% van de bevolking zich cremeren; in Maastricht bedraagt dit cijfer zelfs 70%. In de navolgende tabel is te zien dat het aantal as bestemmingen op begraafplaats Tongerseweg stabiel blijft. Er zit in ieder geval geen duidelijk stijgende lijn in. Het toenemend aantal crematies zou gepaard moeten gaan met een groei van het aantal asbestemmingen op de begraafplaats, maar deze toename blijft vooralsnog uit. Mogelijk onder invloed van de vrijheid die nabestaanden hebben om de crematie-as zelf te bestemmen, afgezet tegen de momenteel aangeboden kwaliteit van as bestemmingen. Het binden van de bestemming van crematie-as aan de nieuwe voorzieningen op begraafplaats Tongerseweg - zoals het herdenkingsbos - zal een positieve invloed hebben op de kostendekkendheid van de exploitatie.

Tabel schatting aantal asbestemmingen begraafplaats Tongerseweg	
2012	76
2013	52
2014	65
2015	58
2016	61
Gemiddelde	60,4

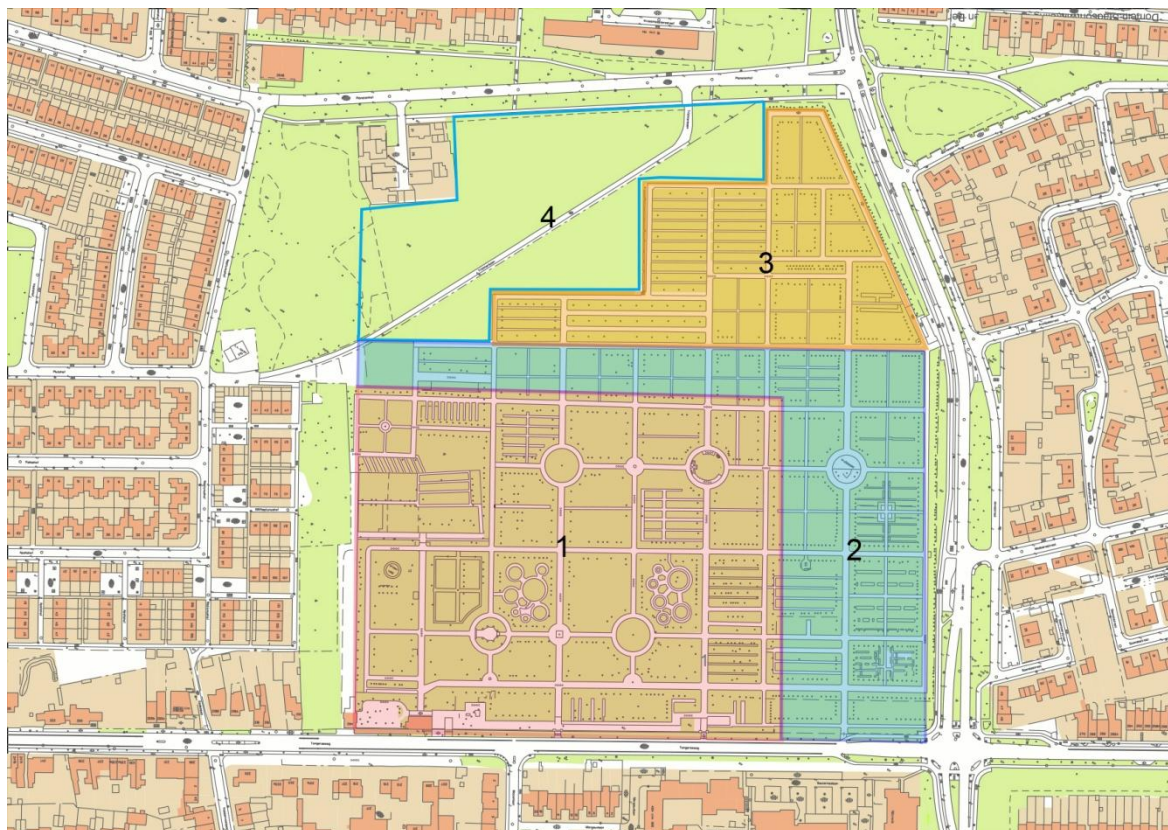
3.4.6. Cultuur op de begraafplaats (evenementen/kunst/educatie/historie)

Maastricht ontplooit al diverse activiteiten op dit terrein, zoals rondleidingen en fototentoonstellingen. Het bedrijfsplan ziet uitbreiding van cultuur op de begraafplaats als potentiële inkomstenbron. Tentoonstellingen, (educatieve) rondleidingen of open dagen kunnen extra inkomsten opleveren. De bijzondere cultuurhistorische kwaliteit van de begraafplaats kan bovendien aanleiding zijn voor een meer evenementen. Zo kan het bijvoorbeeld onderdeel worden van de diverse culturele routes, die Maastricht al doorkruisen. Of leden- ontmoetingsdagen van nationale uitvaart/verzekeringsmaatschappijen. Gedacht wordt ook aan het organiseren van evenementen als Lichtjesdag, voorstellingen, gedenkdagen of theatervoorstellingen. Voor de organisatie van deze evenementen is de gemeente aangewezen op de medewerking of sponsoring van andere partijen. Daarnaast wordt gekeken naar mogelijkheden om structurele kunstuitingen zoals beeldende kunst een plek op de begraafplaats te geven. Het thema van deze exposities hoeft niet direct gelieerd te zijn aan de dood of uitvaart. Voorbeelden van deze - niet funerale - kunst zijn onder andere te vinden op begraafplaatsen in Delft en Amsterdam, maar er zijn ook legio voorbeelden elders op kleinere begraafplaatsen in het land.

Culturele evenementen zijn een kans om extra inkomsten te genereren. Naast inkomsten en de verhoging van de ruimtelijke kwaliteit geeft het houden van culturele evenementen meer bekendheid en binding met mensen uit de regio, wat voordelen biedt in de zin van maatschappelijke betrokkenheid, (acquisitie).

4. Ruimtelijk/functionele vertaling

De visie en maatregelen uit de voorgaande hoofdstukken, worden in dit hoofdstuk doorvertaald in onderstaand ruimtelijk en functioneel plan. Hierin komen alle elementen terug van het multifunctioneel rouw- en gedenkpark met bijbehorende maatregelen die uitgevoerd gaan worden. De nieuwe indeling kan naar verwachting in 2020 operationeel zijn.

Afbeelding 4. Vlekkenplan Begraafplaats Tongerseweg

Legenda

1. Monumentaal gedeelte, (intensief te beheren, kwaliteitsniveau A).
2. Traditioneel gedeelte, (intensief te beheren, kwaliteitsniveau B).
3. Om te vormen gedeelte, (extensief te beheren, uiteindelijk kwaliteitsniveau C).
4. Nieuw in te richten gedeelte, (herdenkingsbos, extensief te beheren, kwaliteitsniveau C).

1. Het monumentale gedeelte kan geëxploiteerd worden als een cultuurhistorisch hoogwaardig deel met bijbehorend niveau van onderhoud. De tarieven zijn hier ook hoger dan elders op de begraafplaats.
2. Het reguliere deel wordt intensief geruimd en hergebruikt voor oa. nieuwe geloofsgemeenschappen zoals die van Armeniërs die in Midden- en Zuid Limburg wonen, maar op de begraafplaats vlakbij hun basiliek begraven willen worden.
3. In dit gedeelte worden de komende 10 tot 20 jaar grafvelden gesloten en ontstaat een meer natuurlijk park, dat in functie en beeld zal aansluiten bij het herdenkingsbos. In tegenstelling tot in het herdenkingsbos waar alleen as verstrooid kan worden in het plantgat, kan op dit gedeelte van de

begraafplaats in de toekomst ook 'natuurlijk' begraven worden. Dwz. ruimer en in een extensief beheerde natuurlijke omgeving.

4. Deze nieuwe uitbreiding bestaande uit vrnl. boomweiden, zal extra ruimte bieden aan de functies van as verstrooiing uit het nieuwe crematorium en het herdenkingsbos. Aan de Planetenhof zullen nieuwe ingangen voor voetgangers worden gecreëerd. Onderzocht wordt of hier - samen met ontwerpers van de Van Eijck Academie - ook kunsttoepassing in de vorm van een paviljoen/ontmoetingsruimte mogelijk is.

1. Monumentaal gedeelte

Grafvlakken	A t/m Z, AA en SL (vak 1 rood gemarkeerd)
Oppervlakte	5,9 hectare
Kwaliteitsniveau	Beeldkwaliteit onderhoudsniveau CROW-A (*)
Kosten onderhoud	€ 159.490,--
Verdienmodellen	- Monumentaal (hoger tarief, bijzondere kwaliteit) - Kindergraven (betere verschijningsvorm)

Doel van het monumentale gedeelte is het in stand houden van de hoge cultuurhistorische waarde. Om dit te bewerkstelligen wordt hier een relatief hoog onderhoudsniveau gehanteerd, wat doorberekend wordt in het begraafstarief voor dit gedeelte. Daarnaast wordt in dit monumentale gedeelte geïnvesteerd in het opknappen van het Engelenveld.

2. Traditioneel gedeelte

Grafvlakken	BB t/m HH, JJ, KK, AB, AC, AN, AO, AT, AU, AV (vak 2 blauw gemarkeerd)
Oppervlakte	3,2 hectare
Kwaliteitsniveau	Beeldkwaliteit onderhoudsniveau CROW-B
Kosten onderhoud	€ 87.135,--
Verdienmodellen	- Traditioneel (algehele opwaardering, acquisitie, evenementen)

Het doel op het traditionele gedeelte van de begraafplaats is het exploiteren tegen concurrerend tarief. Om dit te bewerkstelligen wordt hier een onderhoudsniveau CROW B gehanteerd, wat wordt doorberekend in het gangbare tarief voor dit gedeelte.

3. Om te vormen gedeelte

Grafvlakken	AQ, AP, AM, AE, AD, AL, AG. AF, AH, AK AR, AW (vak 3 oranje gemarkeerd)
Oppervlakte	2,2 hectare
Kwaliteitsniveau	Beeldkwaliteit onderhoudsniveau CROW-B (en uiteindelijk C)
Kosten onderhoud	€ 47.410,-- (gefaseerd te bereiken)
Verdienmodellen	- Laag tarief, 'natuurlijk' product tegen lage kosten

Het uiteindelijk doel voor dit te saneren gedeelte, is het extensiveren van het onderhoud- en inrichtingsniveau. Het uiteindelijk onderhoudsniveau dat op dit gedeelte wordt gehanteerd zal dan ook CROW-C zijn. De komende decennia zal hier, als de graftermijnen zijn vervallen, worden overgegaan op het bovengronds ruimen van grafstenen. De vrijkomende plekken bieden ruimte aan het zgn. 'natuurlijk' begraven, dwz. zonder grafsteen en met een uiteindelijk parkachtig karakter.

(*) CROW-A/B/C zijn landelijke normen ten aanzien van het niveau van beeldkwaliteit. Het werken met beeldkwaliteit, ook wel beeldgericht werken, stelt beheerorganisaties in staat om vraaggericht te werken voor burgers en bestuur. A staat daarbij voor hoog, B basis en C laag. Steeds meer beheerders van de openbare ruimte werken daarom met kwaliteitshandboeken, beeldbestekken en bewonersschouwen.

4. Nieuw in te richten gedeelte

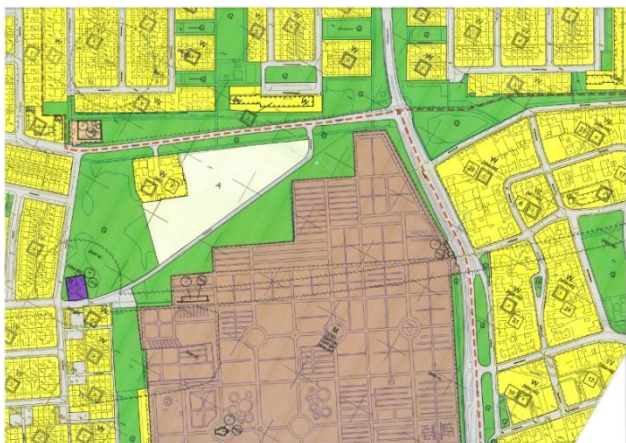
Grafvlakken	4A en 4B (vak 4 groen gemarkeerd)
Oppervlakte	2,3 hectare (vak 4A 0,9 hectare en vak 4B 1,4 hectare)
Kwaliteitsniveau	Beeldkwaliteit onderhoud CROW-C
Kosten onderhoud	€ 10.765,-- (gefaseerd te bereiken)
Verdienmodellen	- Herdenkingsbos, nieuwe product/marktcombinatie - Extra strooiweide (in overleg met crematoria in de omgeving) - Uitbreiding moslimgraven

In dit nieuw in te richten gedeelte wordt onderscheid gemaakt tussen het gedeelte dat reeds binnen de huidige omkadering van de begraafplaats ligt (4A) en het gedeelte dat daar buiten valt (4B). Binnen de huidige omkadering worden twee nieuwe producten toegevoegd: tussen vak AV en de Trichterbaan zal een uitbreiding van het Islamitisch gedeelte plaatsvinden. Het grasveld tussen AQ, AP, AW en de Trichterbaan zal dienst gaan doen als nieuw in te richten strooiveld.

Op het gedeelte dat buiten de huidige begraafplaats ligt, i.c. aan de Planetenhof, zal een herdenkingsbos gerealiseerd worden. Al dan niet met mogelijkheid voor het verstrooien van as in het plantgat. Dit gebied heeft vooralsnog een agrarische bestemming, dus voordat dit gerealiseerd kan worden, zal er een bestemmingswijziging moeten plaatsvinden.

Afbeelding 5, bestemmingsplan nieuwe situatie.

Afbeelding 6, bestemmingsplan oude situatie.

Toelichting bij afbeelding 5 nieuw en 6 oud bestemmingsplan:

De uitbreiding van de begraafplaats en bestemmingswijziging betreft het gebied aan de noordwest kant van het terrein. Het gebied tussen de Trichterbaan en Planetenhof heeft nu nog de bestemming agrarisch (A) en zal worden ingericht als herdenkingsbos. De uitbreiding van de moslimbegraafplaats en extra strooiweide worden gesitueerd tussen de huidige begraafplaats en Trichterbaan, wat nu nog de bestemming heeft van openbaar groen (G).

Aan de Planetenhof komen ook nieuwe derde entrees van de begraafplaats voor voetgangers.

5. Investering en exploitatie

Het nieuwe plan voor de begraafplaats omvat respectievelijk het wegwerken van achterstallig onderhoud, het omvormen ten gunste van lagere onderhoudskosten en een uitbreiding van het productenaanbod. Het park van ruim 12 hectaren oppervlakte krijgt hierdoor een meer natuurlijk karakter, met uitzondering van het monumentaal gedeelte. De nieuwe producten vergen een relatief lage investering, versterken het algemeen karakter van de begraafplaats en verhogen de cultuurhistorische waarde. De toekomstige bedrijfsvoering zal ten aanzien van de personele diensten om een meer klantgericht en wervend karakter vragen.

5.1 Achterstallig onderhoud/Renoveren

Achterstallig onderhoud (budgettering 0-beurt Groenbeheerplan)

• Aanleg van extensief te beheren gras (inzaaien/renoveren)	€ 52.000
• Herstel van paden, aanbrengen nieuwe slijtlagen/asfalt	€ 299.000
• Vervanging van kapot en versleten meubilair	€ 12.500

Renovatie

• Herstel bomenstructuur/coniferenaanplant grafvlakken	€ 75.000
• Vervanging coniferensingel zijde Javastraat door loofbomen	€ 25.000
• Vervanging hagen/afrastering	€ 35.000
• Herstel/vernieuwing buitenafrastering	€ 35.000
• Bewegwijzering: vakaanduiding en algemene bewegwijzering	€ 41.500
• Watertappunten: vijf extra tappunten	€ 45.000

Totaal (incl. btw)	€ 620.000
---------------------------	------------------

Deze investeringen worden gedekt uit het budget van € 620.000 dat de gemeente heeft gereserveerd in het MJIP ten behoeve van het wegwerken van het achterstallig onderhoud, cq. de opwaardering van de fysiek/ruimtelijke kwaliteit van de begraafplaats.

5.2 Omvormen

De volgende investering dient er gedaan te worden op de omvormingsplannen:

• Omvormen gazon naar schraal gras	€ 28.000
• Omvormen beplanting naar schraal gras	€ 41.000

Totaal	€ 69.000
---------------	-----------------

De investering voor het omvormen van gazon naar schraal gras wordt terugverdiend in 4 jaar; ook voor het omvormen van beplantingen naar schraal gras geldt een terugverdientijd van 4 jaar.

5.3 Productenaanbod

Voor het uitbreiden van het productenaanbod dienen de volgende rendabele investeringen te worden gedaan.

• Nieuwe entrees Planetenhof voor voetgangers	€ 15.000
• Optimaliseren parkeren Javastraat	€ 30.000
• Herdenkingsbos (nieuwe haag/afrostering, gedenkplek, strooiveld)	€ 150.000
• Omvorming natuurlijk begraven	€ 20.000
• Aanpassing fietspad Trichterbaan	€ 20.000
• Nieuwe uitbreiding Islamitische begraafplaats	€ 40.000
• Herinrichting vakken tbv. graven Armeense gemeenschap	€ 25.000
• Verbetering Engelen/kindergrafveld	€ 10.000
• Aanleg paden voor urnengraven	<u>€ 25.000</u>
• Buitenruimte Paviljoen/House of Transition	(subsidie)
Totaal	€ 345.000

Deze investeringen worden op termijn terugverdiend en zijn daarom rendabele investeringen. Op basis van 20 jaar afschrijving en 0,5% rente bedragen de kapitaallasten € 17.643,- op jaarbasis.

5.4 Geraamde opbrengsten per jaar na investering

De nieuwe producten leveren op korte termijn extra inkomsten op, waar geringe (onderhoud)kosten tegenover staan. In de exploitatie/begroting voor 2018 -2021 worden op jaarbasis de volgende bedragen aangehouden:

Nieuwe product/markt combinaties⁵

Jaar	2019	2020	2021
Herdenkingsbos	40.000	50.000	60.000
Moslimgraven (uitbreiding/groei)	10.000	15.000	20.000
Armeense graven(uitbreiding)	17.500	25.000	32.500
Asverstrooiing	2.500	5.000	7.500

Bovenstaande betreft een prognose over de jaren 2019 tot en met 2021. Het jaar 2018 wordt gezien als een transitiejaar.

Tabel 1. Exploitatiebegroting Stadsbeheer (opdrachtnemer) 2019 t/m 2021.

Kosten	2019	2020	2021
Uitvaart gerelateerd			
Personeel	70.630	73.630	75.630
Grafdelven/sluiten	80.500	83.500	86.500
Gebouwen	50.000	50.000	50.000
Kantoorkosten	9.500	9.500	9.500
Vervoersmiddelen	6.318	6.318	8.318
Nieuwe kapitaalslasten	24.150	24.150	24.150
Onderhoud begraafplaats			
Personeel	123.260	125.260	127.260
Onderhoud (inhuur)	182.333 ¹	174.625 ²	174.626
Gebouwen	52.416	52.416	52.416
Vervoersmiddelen	24.000	26.500	28.500
Subtotaal	623.107	625.899	636.900
Opbrengsten⁶			
As	20.000	25.000	30.000
Begraven	58.000	60.000	60.000
Delven	100.000	105.000	110.000
Grafrechten	367.877	367.877	367.877
Overige inkomsten	32.500	32.500	32.500
Nieuwe product/markt combinaties⁵			
Herdenkingsbos	40.000	50.000	60.000
Moslimgraven (uitbreiding/groei)	10.000	15.000	20.000
Armeense graven(uitbreiding)	17.500	25.000	32.500
Asverstrooiing	2.500	5.000	7.500
Subtotaal	648.377	687.877	725.377
Saldo	+ 25.270	+ 61.978	+ 88.477

a) Verdeling personeelskosten: 1/3 bedrijfsvoering; 2/3 onderhoud

b) Verdeling kosten gebouwen: 50/50

¹) Opdrachtnemer: jaarrekening kostenplaatsen en producten 2016;

²) Dienstverleningsovereenkomst 2017

³) Nieuwe centrale financiële begroting 2017-2020

⁴) Vanaf 2017 worden de overheadkosten vanuit de Gemeente niet meer direct op de afzonderlijke producten belast. Dit heeft als gevolg dat de apparaatskosten vanaf 2017 drastisch teruglopen.

⁵) Inkomsten uit administratie Key2begraven, en prognose 2017 t/m 2021 op basis van inkomsten 2016 en eerste helft 2017.

6. Bijlage

Natuurbegraven en natuurlijk begraven in Nederland

De gemeente Maastricht ziet kansen in het begraven op natuurlijke wijze als onderdeel van een multifunctioneel rouwpark. Het natuurbegraven (dwz. het begraven op natuurlijke wijze) zit in Nederland duidelijk in de lift. Oorspronkelijk komt het natuurbegraven uit Engeland, waar op de reguliere begraafplaatsen eeuwige grafcrust is vastgelegd en het dus niet mogelijk is om graven te ruimen. Dat leidde tot verpaupering en slecht onderhoud van begraafplaatsen. Een alternatief werd gevonden in het natuurbegraven. Onderhoud is niet of slechts in zeer beperkte mate nodig en de natuur ontfermt zich over het lichaam. Begraven in de natuur wordt beschouwd als een groeimarkt (Trouw, 2016)¹. Niet alleen gemeenten, maar ook partijen als Staatsbosbeheer, beheerders van landgoederen en abdijen zien de potentie. Over het algemeen is natuurbegraven veel goedkoper dan traditioneel begraven. Er komen geen dure grafstenen aan te pas en het beheer van de begraafplaats is onderhoudsintensief. Op het graf mag hooguit een houten naamschijf worden gelegd dat na enkele jaren door de natuur zal zijn verteerd.

Recente initiatieven voor natuurbegraafplaatsen, De Polberg in Wapenveld (familie Stuyling de Lange) en Huis ter Heide in De Moer (Natuurmonumenten in samenwerking met Natuurbegraven in Nederland) rekenen landelijk met een groei voor natuurbegraven tot respectievelijk 3% en 5% van het aantal overledenen. Natuurbegraafplaatsen Van Waarde, exploitant van natuurbegraafplaatsen Hillig Meer in Eext en Weverslo in Heide acht ook een groei tot 5% mogelijk. In onze optiek is de verwachting dat landelijk de groei van het aantal overledenen dat kiest voor natuurbegraven oploopt tot 5% in 2040 aannemelijk. Kanttekening daarbij is dat natuurbegraven een relatief nieuw concept is. Een betrouwbare berekening van de behoefte is niet mogelijk. Concrete cijfers zijn niet voorhanden en de tijd zal leren of de behoefte aan natuurbegraven werkelijk zo groot is als geschatst. Hierbij zal het aanbod de vraag creëren.

Schatting behoefte aantal natuurbegravingen

In 2017 zijn er in Zuid-Limburg 6.700 mensen overleden (CBS, 2017). De sterfteprognose voor de komende jaren is vastgelegd in navolgende tabel 4. Daarbij is de landelijke ontwikkeling van het aantal overledenen dat kiest voor natuurbegraven oplopend tot 5% in 2040 aannemelijk. Uit tabel 4 komt naar voren dat de toename van het aantal overledenen in combinatie met de landelijk trend ten aanzien van natuurbegraven een groeimarkt voorziet.

Tabel 4. Aanname natuurbegraven in Maastricht			
Jaar	Aantal overledenen COROP-gebied Maastricht	Landelijke behoefte	Aantal begravingen natuurbegraafplaats
2017	6.700	0,15%	10
2020	6.800	1%	68
2025	7.100	2%	142
2030	7.500	3%	225
2035	7.600	4%	304
2040	7.700	5%	385

¹ <https://www.trouw.nl/home/eeuwig-plekje-in-de-natuur~a0b09be2/>

Tarieven

In het onderstaande overzicht zijn alle begraafplaatsen inclusief prijs weergegeven. De tarieven lopen sterk uiteen. De graven kennen een groot verschil in de duur van het grafrecht.

Tabel 5. Tarieven natuurbegraven		
Natuurbegraafplaats	Duur grafrecht	Prijzen
Reiderwold	250 jaar	€ 3.875 - € 7.900
Hillig Meer	Eeuwig	€ 4.000 - € 5.000
Slangenburg	Eeuwig	€ 4.116
Heidenpol	Eeuwig	€ 3.750 - € 4.250
De Hoevens	50 jaar of eeuwig	€ 4.000 - € 5.700
Landgoed Baest	50 jaar of eeuwig	€ 8.000 - € 10.000
Weverslo	Eeuwig	€ 4.490
Maasbree	10-100 jaar	€ 1.190 - € 12.410
Bergersbos	10-100 jaar	€ 1.190 - € 12.410
Friesland	250 jaar	€ 2.950
De Utrecht	Maximaal tot 2068	€ 3.500
Schoorsveld	Eeuwig	€ 3.750 - € 4.250
Maashorst	Eeuwig	€ 3.750 - € 4.250
Witteveen	25 of 35 jaar	€ 5.000
Westerwolde	Eeuwig	€ 10.000
Den en Rust	Eeuwig	€ 6.195

Natuurgraven worden, zoals het overzicht in tabel 5 aangeeft, veelal met langdurige grafrechten uitgegeven. Grafrechten voor onbepaalde tijd zijn daarbij niet ongevoel. Dit zou aansluiten bij het idee van de opname van het lichaam in de natuurlijke cyclus.

Er zijn meerdere goede redenen om dit in Maastricht, wanneer voor de uitgifte van dit type graven wordt gekozen, niet te doen. Als het oogmerk is om voor altijd op de bewuste plek begraven te blijven liggen dan kan dit op enig moment conflicteren met de dynamiek van de stad Maastricht en de behoefte om in de toekomst over de ruimte te willen (of moeten) beschikken. Beter is het graven uit te geven zonder grafrechten maar met een gebruik voor zeer lange termijn.

De overledene weet dat zijn graf voor zeer lange tijd gehandhaafd zal blijven (bijvoorbeeld 100 jaar) en de gemeente heeft de zekerheid dat de termijn eindig is zonder dat aanspraak kan worden gedaan op verlenging naderhand. De gemeente schept daarmee de planologische flexibiliteit in een onvoorziene toekomst en biedt haar burgers tegelijkertijd de mogelijkheid begraven te worden in een exclusieve, extensieve, natuurlijk beheerde ruimte zonder nabestaanden financieel of middels opgedragen verplichtingen te belasten. De te heffen tarieven zijn uiteraard representatief en kostendekkend voor de duur van deze dienstverlening.

Maastricht ligt tegen de Belgische grens aan en ook Duitsland is dichtbij. Natuurbegraven is in Vlaanderen niet toegestaan. Alleen in Antwerpen onderzoekt men momenteel de potentie van begraven op natuurlijke wijze, zij het in een meer parkachtige setting. Dit betreft de (park)begraafplaats Schoonselhof te Antwerpen. Alhoewel een natuurbegraafplaats een reukelijk begrip is, kan de Belgische begraafplaats daar niet echt onder worden geschaard. Vanuit België bestaat dus geen echte concurrentie maar mogelijk wel een behoefte aan deze vorm van begraven.

In Duitsland liggen wel tientallen natuurbegraafplaatsen (in de vorm van de zogenaamde Friedwalder die alleen voor asbusbijzettingen zijn bedoeld) en ‘begraafkerken’ (de Gedächtniskirche, wederom alleen voor asbussen) waaronder één in Aken. Het meest dichtbij zijnde voorbeeld van een Friedwald is gelegen in Bad Münstereifel op zo’n anderhalf uur rijden van Maastricht. De meest nabijgelegen Gedächtniskirche is de Grabeskirche St. Josef in Aken. Beide voorzieningen getuigen ervan dat, ondanks dat de Duitse Friedhofszwang redelijk streng is, er bij de oosterburen een sterke behoefte bestaat aan andere wijzen van asbestemming of begraving maar dat deze voorzieningen, met uitzondering van de kerk in Aken, niet nabij Maastricht gelegen zijn.

In Nederland bestaan er momenteel 13 natuurbegraafplaatsen en 3 herdenkingsbossen. De provincie Limburg kent drie natuurbegraafplaatsen. De rest van de natuurbegraafplaatsen ligt op ruime afstand. De enige natuurbegraafplaats in een straal van 25 km is Eygelshof te Sittard. De concurrentie ligt in Nederland dus op verre afstand, wat natuurbegraven of in ieder geval het begraven op natuurlijke wijze voor Maastricht interessant maakt. Ook de Duitse natuurbegraafplaatsen zijn op ruime afstand van Maastricht gelegen. Er zijn echter geen signalen dat Nederlanders richting Duitsland trekken.

Tabel 3. Natuurbegraafplaatsen provincie Limburg		
Begraafplaatsen	Plaats	Afstand tot Tongerseweg
Bergerbos	St. Odiliënberg	50,8 km
Eygelshof	Sittard	23,4 km
Venlo Maasbree	Venlo	80,2 km.

- Natuurbegraafplaats
- Herdenkingsbos

De ligging van Maastricht, gecombineerd met het ontbreken van echte natuurbegraafplaatsen in België en Duitsland, en de aangetoonde behoefte aan bijzondere (natuurlijke) asbestemmingen en het verder ontbreken van mogelijkheden voor werkelijke natuurbegraving op korte afstand, maakt de exploitatie van een natuurbegraafplaats aantrekkelijk voor (internationale) dienstverlening. Er bestaat een mogelijkheid voor begraafplaats Tongerseweg om deze ‘internationale nabijheid’ binnen de regio te exploiteren. Bekend is bijvoorbeeld dat veel Duitsers hun crematie in Nederland laten uitvoeren. Het aanbieden van dienstverlening in de vorm van een natuurlijke begraafplaats voor urnen maar ook lijkbezorging zou een logische stap zijn.

Afbeelding 1. Natuurbegraafplaatsen in Nederland

